

“ สทอ. ”

สำนักงานกองทุนชุมชนตามหลักธรรมาภิบาล

ฉบับที่ 4 : 23 กันยายน 2564

ปลดหนี้ประชาชนอย่างยั่งยืนด้วย ศูนย์จัดการกองทุนชุมชน

ผลจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ก่อให้เกิดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประชาชนในชนบท ประชาชนส่วนหนึ่งต้องการเงินทุนในการเลี้ยงชีพแต่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันในการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน จึงทำให้หลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน พร้อมใจกันส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งทุนได้ง่ายขึ้น และกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย คือหนึ่งในหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งมีภารกิจหน้าที่ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เศรษฐกิจฐานรากมั่นคงและชุมชนพึ่งตนเองได้ จึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กรการเงินชุมชนในพื้นที่ชนบททั่วประเทศ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) กองทุนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าถึงแหล่งทุนสามารถกู้ยืมเงินมาลงทุนในการประกอบอาชีพ เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้ นอกจากนี้ ยังมีองค์กรการเงินชุมชนในชุมชนอีกหลายกลุ่มที่ภาครัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุน เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.) กองทุนกลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นต้น แต่ปัญหาที่ตามมา คือ “ประชาชนได้กู้ยืมเงินหลายที่ เป็นหนี้หลายทาง” ก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินพอกพูนเพิ่มขึ้น

ในปี พ.ศ. 2551 กรมการพัฒนาชุมชน จึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้ง “สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน” โดยมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เข้มแข็งเป็นแกนหลักในการจัดตั้ง และต่อมาในปี พ.ศ. 2561 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ศูนย์จัดการกองทุนชุมชน” ขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่มาจากตัวแทนของกลุ่ม องค์กรการเงินต่าง ๆ ในหมู่บ้าน/ชุมชน ดำเนินการบริหารจัดการหนี้ครัวเรือนให้ประชาชน ที่เป็นหนี้เข้าช้อนกันหลายสัญญาเงินกู้จากการกู้ยืมเงินจากกลุ่ม กองทุน องค์กรการเงินในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยการปรับโครงสร้างหนี้ ปรับลดอัตราดอกเบี้ย ขยายระยะเวลาการชำระหนี้ มีเป้าหมายให้ประชาชนสามารถลดหนี้ และปลดหนี้ได้ในที่สุด ซึ่งผลการดำเนินงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่ผ่านมา ในช่วงปี 2560–2562 สามารถบริหารจัดการหนี้ให้กับครัวเรือนเป้าหมายที่เข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการหนี้ไปอยู่ 1 ครัวเรือน 1 สัญญา จำนวน 45,873 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.77 ของครัวเรือนในหมู่บ้านที่มีศูนย์จัดการกองทุนชุมชน จำนวน 924 แห่ง/หมู่บ้าน มีการดำเนินการบริหารจัดการหนี้ผ่านกิจกรรม “สำนึกดี แพลนดี บริหารหนี้ได้” ซึ่งมีครัวเรือนเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 90,360 ครัวเรือน และมีการปรับโครงสร้างหนี้ให้กับสมาชิกจำนวน 40,231 ครัวเรือน ใน 924 หมู่บ้าน สามารถลดและปลดหนี้ได้ถึง 871,827,496 บาท

การแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือน โดยศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ภายใต้โครงการบริหารจัดการหนี้ไปอยู่ 1 ครัวเรือน 1 สัญญา ได้รับความสนใจจากคณะกรรมการการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ วุฒิสภา ให้กระทรวงมหาดไทย ร่วมกับกระทรวงการคลัง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รายงานผลการพิจารณาในภาพรวมเกี่ยวกับการศึกษา เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนของประชาชนในระดับฐานรากอย่างยั่งยืน เสนอต่อคณะรัฐมนตรี โดยผลการศึกษาดังนี้ หลักการที่นำไปใช้ในการขยายผลการจัดตั้งศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในพื้นที่ อันดับแรกคือ การคัดเลือกพื้นที่ในการจัดตั้งศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ควรเลือกพื้นที่ที่มีจำนวนครัวเรือนเป็นจำนวนมากที่ประสบปัญหาภาวะหนี้สิน

และมีความพร้อม ความสมัครใจ ประกอบกับความเข้มแข็งของคณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่สามารถบูรณาการกองทุนชุมชนในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการหนี้ร่วมกันได้ มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของแต่ละกองทุน ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกศูนย์จัดการกองทุนชุมชน รวมถึงมีการบริหารจัดการความเสี่ยงในการปรับโครงสร้างหนี้ ตลอดจนสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอในการจัดตั้งศูนย์จัดการกองทุนชุมชนและส่งเสริมอาชีพ จะช่วยหนุนเสริมให้ชุมชนร่วมมือกันบริหารจัดการหนี้ของครัวเรือนให้หมดไป อีกทั้งการได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อเพิ่มสภาพคล่องของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในการปรับโครงสร้างหนี้ โดยรัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณอุดหนุนเพื่อจัดตั้งกองทุนแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือน และมีนโยบายให้สถาบันการเงินของรัฐ ออกมาตรการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เพื่อช่วยเสริมสภาพคล่องในการปรับโครงสร้างหนี้ให้กับศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ตลอดจนการประเมินผลการดำเนินโครงการที่ผ่านมา ว่าเกิดความคุ้มค่าและประโยชน์สูงสุดในการใช้งบประมาณของรัฐอย่างเหมาะสม อีกทั้งเพื่อเป็นข้อมูลที่รัฐบาลจะนำไปพิจารณาจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการในภายภาคหน้าต่อไป

มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง รวมถึงพัฒนาให้ปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความตระหนัก ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ มีความขยัน อดทน และมุ่งมั่นที่จะนำครอบครัวไปสู่อนาคตที่ดีกว่า การคัดเลือกครัวเรือนเป้าหมาย เพื่อเข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการหนี้ จะต้องมีการสำรวจ และจัดทำฐานข้อมูลลูกหนี้ พร้อมนำข้อมูลมาวิเคราะห์และจัดประเภทลูกหนี้ โดยนำข้อมูลลูกหนี้ทั้งหมด มาวิเคราะห์จำนวนหนี้และศักยภาพของลูกหนี้ทั้งหมดแต่ละราย จัดกลุ่มตามจำนวนยอดหนี้ทั้งหมด โดยจัดลำดับการคัดเลือกครัวเรือนเพื่อเข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการหนี้ และครัวเรือนต้องเข้าใจในแนวทางการช่วยเหลือ สมัครใจ ยอมรับ และมีความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อนำไปสู่การลดหนี้ ปลดหนี้ในที่สุด

การขยายผลไปสู่ครัวเรือนที่จัดอยู่ในประเภทลูกหนี้เสียหรือหนี้สินล้นพ้นตัวเพื่อเตรียมความพร้อมให้สามารถเข้าสู่กระบวนการ 1 ครัวเรือน 1 สัญญาต่อไป จะต้องเพิ่มความเข้มแข็งทางการเงินครัวเรือนเป้าหมายโดยปรับหลักสูตรการอบรมและเสริมทักษะแก่กลุ่มเป้าหมายในเรื่องการพัฒนาทักษะทางการเงินและการจัดการด้านการเงินเพื่อการประกอบอาชีพ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีทำธุรกรรมด้านการเงินเพื่อความสะดวกและลดต้นทุนอาศัยความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายด้านการพัฒนาชุมชนและการเงินชุมชน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ที่ค้ำจุนถึงการตลาด ความต้องการ และศักยภาพของครัวเรือนเป้าหมาย อีกทั้งสนับสนุนองค์ความรู้ทางวิชาการ เทคโนโลยี นวัตกรรม ภูมิปัญญาและทักษะในการพัฒนาอาชีพ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ พัฒนาด้านการตลาดให้ทันสมัยนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ส่งผลให้ครัวเรือนเป้าหมายมีรายได้อย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการหนี้ไปสู่ 1 ครัวเรือน 1 สัญญา ไม่อาจใช้แก้ปัญหาให้กับครัวเรือนเป้าหมายได้ทุกครัวเรือน เพราะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านคุณภาพของลูกหนี้ จิตสำนึก ความตระหนักรับผิดชอบของลูกหนี้ เนื่องจากการดำเนินชีวิตของแต่ละครัวเรือนแตกต่างกัน ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ครัวเรือนเป้าหมายหรือลูกหนี้ขาดคุณภาพในการบริหารจัดการหนี้ คือ มีรายจ่ายมากกว่ารายได้ มีรายได้ไม่มั่นคง ขาดรายได้ประจำ ขาดการออมเงิน ขาดวินัยทางการเงิน ขาดองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาทางการเงิน และปัญหาเชิงพฤติกรรม เช่น การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย อดายมูข เป็นต้น ซึ่งลูกหนี้กลุ่มนี้ต้องได้รับการปรับแนวคิดทัศนคติในการสร้างวินัยทางการเงิน

การวางระบบติดตาม ประเมินผล โดยระบบที่
 เลื่อง ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชน มีการติดตาม สนับสนุน
 การดำเนินงาน ในรูปแบบทีมที่ปรึกษาแก่หนี้ จะมี
 กลไกในการติดตามสนับสนุนการดำเนินการที่มี
 พัฒนาการจังหวัด ผู้อำนวยการกลุ่มงาน พัฒนาการ
 อำเภอ ติดตามกำกับดูแล รวมทั้งกำกับเจ้าหน้าที่ที่
 รับผิดชอบให้ความสำคัญในการดำเนินการขับเคลื่อน
 การดำเนินงานมีนักวิชาการพัฒนาชุมชนจังหวัดเป็นผู้
 ประสานกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบระดับกรม ทำหน้าที่
 ถ่ายทอดแนวทางสื่อสารสร้างความรู้ ความเข้าใจ
 ติดตาม สนับสนุนให้คำแนะนำ และมีพัฒนาการ
 ลงพื้นที่ติดตามผลการดำเนินงานต่อเนื่อง มีคณะกรรมการ
 ศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ติดตามตรวจเยี่ยมครัวเรือน
 เป้าหมายโดยตรง เป็นผู้ตรวจสอบ ประเมินความสามารถ
 ในการชำระหนี้ครัวเรือน และส่งเสริมการประกอบ
 อาชีพ เพื่อให้กำลังใจ ให้คำแนะนำปรึกษาและสร้าง
 ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคณะกรรมการกับครัวเรือน
 เป้าหมาย และจัดทำแผนพัฒนาครัวเรือนเป็นตัวอย่าง
 ให้ครัวเรือนที่ต้องการเข้าสู่การบริหารจัดการหนี้ใน
 อนาคต หากแต่การดำเนินการด้วยทีมที่ปรึกษาแก่หนี้

จำเป็นต้องเพิ่มองค์ประกอบของทีมในระดับพื้นที่ อัน
 หมายถึง ผู้แทนองค์กรชุมชน แกนนำชุมชน ประชาชน
 ชาวบ้าน คณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนต้นแบบ
 รวมถึงหน่วยงานภาคี และสถาบันการเงินภาคีรัฐในพื้นที่ชุมชน
 เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
 การเกษตร (ธ.ก.ส.) ลงพื้นที่ติดตามกระตุ้นหนุนเสริม
 ให้กำลังใจเป็นที่ปรึกษาร่วมกัน ตรวจสอบ ประเมิน
 ความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือนเป้าหมาย
 และร่วมกันสร้างระบบพี่เลี้ยงให้แก่ครัวเรือนเป้าหมาย
 อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนั้นแล้ว การผลักดันให้การแก้ไข
 ปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือน เป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไข
 ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำตาม
 นโยบายรัฐบาล จะต้องอาศัยศูนย์อำนวยการจัดความ
 ยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลัก
 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ศจพ.) ที่จัดตั้งโดย
 รัฐบาล ซึ่งมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคี
 การพัฒนาที่เกี่ยวข้องเป็นองค์ประกอบ ถือเป็นการทำงาน
 ร่วมกันระหว่างหน่วยงานอย่างบูรณาการทุกมิติ
 ตลอดจนการบูรณาการความร่วมมือทางวิชาการกับ
 สถาบันทางการเงินและสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นนำ
 บทเรียนและประสบการณ์ของศูนย์จัดการกองทุน
 ชุมชนร่วมกันจัดการความรู้ ค้นหาตัวแบบความสำเร็จ
 เพื่อการพัฒนาเป็นหลักสูตร เพิ่มพูนความรู้ในการ
 พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับชุมชนและท้องถิ่น
 ต่อไป

จัดทำโดย ทีมวิชาการสำนักพัฒนาทุนและองค์กรการเงินชุมชน (สทอ.)
 กรมการพัฒนาชุมชน
 บทความ : เปรมาวดี มีสวัสดิ์
 มุกษะรินทร์ พุทธิโสภาวะโก
 ภาพ : กรรมกริรมย์ สุริยะศรี

ติดตาม ฉบับที่ 1 – ปัจจุบัน ของ สทอ.

เอกสารอ้างอิง

สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. 2564.

รายงานผลการพิจารณาในภาพรวมเกี่ยวกับการศึกษา เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนของประชาชน ในระดับฐานรากอย่างยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

ที่ปรึกษา (coach)

1. นายทรงพล วิชัยทัตตะ
ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน
2. นางสาวจุฑาทิพย์ สมปราชญ์นันท์
ผู้อำนวยการกลุ่มงานพัฒนาทุนชุมชนตามแนวพระราชดำริ
3. นางทัศนีย์ ตันจรรย์ภรณ์
ผู้อำนวยการกลุ่มประสานแผนและยุทธศาสตร์
4. นายศานิต สุขขี
ผู้อำนวยการส่งเสริมและพัฒนาองค์การการเงินชุมชน
5. นางเตือนใจ อุ่นจันทร์
ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาทุนชุมชน
6. นางสาวนฤมล รัตนเสนีย์
รักษาการหัวหน้าฝ่ายอำนวยการ

ทีมวิชาการ สทอ.

1. นายชาติ ชูชี
2. ว่าที่ ร.ต.หญิงลดา เสรีเรืองยุทธ
3. นางสาวกษพร มณีฝัน
4. นายธนพล ทองแดง
5. นางสาวกนกพรรณ กลีบขจร
6. นางสาวกาญจนา สิมพันธ์
7. นางสาวสุธาสินี พุ่มกุมาร
8. นางสาวลลดา สิทธิเกตุ
9. นางสาวธัญญ์ณภัท รวีวิรัมย์ภรณ์
10. นางสาวเปรมวดี มีสวัสดิ์
11. นางสาวปฐิณญา ปงหาญ
12. นายกฤษฎา กำใจ
13. นางสาวกวีธิดา ใจศิริ
14. นางสาวกรรมภัทรมย์ สุริยะศรี
15. นางสาวมุกขะรินทร์ พุทธิโสภาวะโก